

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Johdanto

Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset avoimen korkeakoulutuksen opintosetelikokeilusta. Opintoseteliin olisivat oikeutettuja ajanjaksolla 1.12.2025–30.6.2028 ensimmäisen toisen asteen tutkintonsa Suomessa alle 29-vuotiaana suorittaneet, jotka ovat osallistuneet korkeakoulujen yhteishakuun, mutta eivät ole saaneet tai ottaneet vastaan korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa.

Opintoseteliä voisi käyttää enintään 30 opintopisteen laajuisiin avoimena yliopisto-opetuksena tai avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettäviin opintoihin kahden vuoden kuluessa siitä, kun henkilölle on syntynyt oikeus opintoseteliin. Opintoseteli oikeuttaisi myös ohjaukseen, joka tukee opintoihin hakeutumista ja niiden suorittamista sekä tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumista.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026 ja ne olisivat voimassa 31.7.2030 asti.

Lausunnon keskeinen sisältö

Tehy kannattaa pääosin luonnosta hallituksen esitykseksi, mutta haluaa tuoda esiin muutamia huomioita kokeilun vaikutuksista käytännössä.

Opintosetelioikeuden rajaaminen nuorille (alle 29-vuotiaat) ehkäisee nuorten syrjäytymisriskiä. Perustelumuistiossa on arvioitu, että kokeilu tulisi koskemaan arviolta noin 31 000 henkilöä vuosittain eli varsin isoa ryhmää. Kohderyhmän rajaaminen nuoriin tukee myös hallitusohjelman tavoitetta nostaa suomalaisten korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrää nuorten ikäluokassa. Tulisi harkita, voisiko kokeilun piirissä olla myös jo keväällä 2025 ylioppilastutkinnon tai ammatillisen tutkinnon suorittaneet, jotta koko vuosi 2025 tulisi huomioiduksi.

Kokeilu parantaisi ilman korkeakoulutuksen aloituspaikkaa jääneiden mahdollisuuksia saavuttaa myöhemmin ensimmäinen korkeakoulun opiskelupaikka. Mielestämme on hyvä, että opintosetelioikeus kytkeytyisi siihen, että nuori on hakenut yhteishaussa korkeakoulupaikkaa itselleen kokeilun aikana. Tällä varmistetaan se, että opintoseteliin oikeutetut ovat myös aidosti motivoituneita korkeakoulun tutkinto-opiskeluun. Edelleen kokeilun avulla voidaan tukea nuorten siirtymää kohti korkeakoulutusta ja vähentää heidän kokemaansa painetta saavuttaa korkeakoulutuksen opiskelupaikka opiskelijavalinnassa. Kokeilu myös mahdollistaa nuorelle tutustumisen tietyn tai eri alojen opintoihin. Tällä voi olla ratkaiseva merkitys tutkintokoulutuksen alan valintaan myöhemmin. Korkeakoulutuksen opiskelijavalinnassa on tällä hetkellä etusijalla ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevat. Opintosetelikokeilu voi edesauttaa heitä löytämään itselle sopivimman koulutus- tai tieteenalan. Tämä voi vähentää riskiä aloittaa opinnot itselleen sopimattomalla alalla, jonka seurauksena voi olla opintojen keskeyttäminen. Toisaalta pidämme tärkeänä sitä, että opintosetelikokeilu ei lisää opiskelupaikkaa hakevien epätarkoituksenmukaista käyttäytymistä, jossa saavutettu opiskelupaikka jätetään opintosetelikokeilun vuoksi vastaanottamatta.

Pyydämme selvittämään, että voiko opintosetelikokeilun piiriin lisätä myös ne henkilöt, jotka ovat aiemmin ottaneet vastaan opiskelupaikan ammattikorkeakoulun tai yliopiston tutkintokoulutuksessa, mutta opinnot ovat jääneet kesken ja opinto-oikeutta ko. tutkintoon ei enää ole. Toimenpiteellä luotaisiin kannuste jatkaa aiemmin kesken jäänyt tutkintokoulutus. Toimenpiteellä voidaan myös lisätä todennäköisyyttä saavuttaa hallitusohjelman mukainen koulutustason nosto.

Pidämme tärkeänä sitä, että oikeus opintoseteliin on myös ammatillisen toisen asteen koulutuksen suorittaneilla. Kokeilu voi toimia nuorille korkeakoulutuksen valmiuksien ja opiskelutaitojen vahvistamisessa, kun korkeakoulutukseen kuuluvia perusopintoja suoritetaan avoimena ennen tutkinto-opiskelijaksi hakeutumista. Toisaalta tarvitsemme jatkossakin esimerkiksi sosiaali- terveys- ja kasvatusalaille työhön ammatillisen toisen asteen koulutuksesta valmistuneita ammattilaisia. Siksi on tarkoituksenmukaista, että toiselta asteelta siirrytään suoraan myös työelämään. Tältä osin tarvitsemme entistä parempaa ennakoitietoa työelämän osaamis- ja työvoimatarpeista kansallisesti, alueellisesti ja toimialoittain.

Opintosetelikokeiluun oikeutetut tarvitsevat ohjausta avointen korkeakouluopintojen hakuun ja valintaan sekä myöhemmin opintojen ohjaukseen. Opin.fi-verkkopalvelu osaltaan tulee helpottamaan sopivan koulutustarjonnan löytämistä, mutta kokeilu edellyttää myös korkeakouluilta sopivien 30 opintopisteen kokonaisuuksien koostamista ja niistä tiedottamista. Niin sanotun polku-

tai väyläopintojen suorittaminen tulee todennäköisesti lisääntymään kokeilun aikana, koska se tarjoaa hyvät mahdollisuudet saavuttaa myöhemmin aloituspaikka myös tutkintokoulutuksessa. On kuitenkin huomioitava, että 30 opintopistettä ei ole riittävän laaja kokonaisuus hakemaan väyläopintojen kautta tutkinto-opiskelijaksi suoraan, mutta parantaa heidän mahdollisuuksiaan tulla valituksi tämän väylän kautta.

Pidämme tarkoituksenmukaisena sitä, että ammattikorkeakoulut eivät tarjoa avoimen väylän kautta opintokokonaisuuksia, jotka toteutuvat työelämän harjoittelujaksoina, vaan keskittyvät teoreettisten opintojen tarjontaan. Työelämän harjoittelujaksot tulee kytkeä varsinaiseen tutkinto-opiskeluun. Toisaalta opintosetelikokeilun piiriin tulisi kuulua kaikki korkeakoulutuksen avoimen opintojen tarjonta, jotta se olisi yhtäläinen muiden avoimen opintojen käyttäjäryhmien kanssa. On tärkeää, että opintosetelikokeilun käyttöaika 30 opintopisteen opintoihin on pidempi kuin yksi lukuvuosi, jotta työelämässä toimivien on tosiasiallisesti mahdollista opintoja suorittaa työn ohella. On huomioitava, että avoimen korkeakouluopintojen suorittaminen on mahdollista työttömänä työnhakijana ilman, että se vaikuttaisi työttömyysturvan tai siihen liittyvän oikeuden menettämiseen.

Lopuksi haluamme vielä tuoda esiin huolestamme yli 30-vuotiaiden jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien heikentymisestä viime vuosien aikana. Siihen tämä itsessään kannatettava opintosetelikokeilu ei valitettavasti tuo helpotusta. Tarvitsemme korvaavan mallin lakkautetulle aikuiskoulutustuelle.

Tämän lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet myös Suomen Sairaanhoidajat ry, Suomen Kätilöliitto ry, Kuntoutusohjaajat ry ja Suomen Röntgenhoitajat ry.

Kurtti Juha
Tehy ry